

Zondag 17 juni 2018

Thema: ‘Een Dag Anders’, bij het vierde gebod

Schriftlezingen: Exodus 20: 8 t/m 11;

Deuteronomium 5: 12-15 en Lucas 13: 10-17

Zondag, een baaldag. Wie heeft het als kind zo ervaren? TROUW columnist Rob Schouten schreef over die saaie zondagen uit zijn jeugd, en kreeg vervolgens een reactie van een lezer, die ik u graag – enigszins ingekort - voorlees:

De zondag, waar Rob Schouten over schreef als de saaiste dag van de week, was voor mij de vrolijkste en fijnste dag van de week, in ons goed gereformeerde gezin. Onbegrijpelijk hoe die dag voorbij vloog! Het begon al bij het ontbijt. We kregen dan als traktatie een halve beschuit. 's Middags maakte vader een heerlijk slaatje als voorafje. Na het eten zaten vader en moeder in de voorkamer en hadden wij de achterkamer voor onszelf en onze vrienden en vriendinnen. Daar stonden het tafelbiljart en de sjoelbak. Daar waren er wat aan het klaverjassen, een groepje speelde monopolie en de kleinste zusjes speelden met hun poppen. Moeder kwam met ranja, en omdat het een

feestdag was kregen we er een biscuitje bij. Om vijf uur werd er een grote zak pinda's op tafel uitgestort en mochten we zelf doppen. Dit alles natuurlijk wanneer het weer niet al te mooi was. Bij mooi weer gingen we met zijn allen wandelen en dan gingen de pinda's mee onder in de kinderwagen. Of we doken de Vecht in om te zwemmen. Niet in het zwembad, want dan liet je anderen voor je werken en vader was zelf immers ook zo blij met zijn vrije dag! Bij de winterdag schaatsen op een stuk ondergelopen land, weer niet op de ijsbaan.

Ik zie met heel veel plezier op deze onderbrekingen van de week terug. En werd er op huisbezoek door een ouderling met het vingertje gewezen: foei, schaatsen op zondag, dan zei vader: "Als je me vanuit de Bijbel kunt aantonen waarom mijn kinderen de benen wel gewoon rechttuit neer mogen zetten en niet in zo'n schuine beweging voorwaarts, dan zal ik het verbieden."

Dit ter inleiding op onze lezingen!

Tekst van de preek

Gemeente van onze Heer,

In die ingezonden brief – van een hoogbejaarde man – komt prachtig tot uiting waarvoor de sabbat bedoeld is en wat het betekent om deze dag te “heiligen”. Het woord '*sabbat*' is afgeleid van een Hebreeuws werkwoord dat '*ophouden*' betekent. Doorgesijpeld in vele talen, in het Spaans: *sábado*, Hongaars: *szombat*, Arabisch: *al sabbat*, Maleis, en Indonesisch: *sabtu*. Een dag die je met *vrijheid* associeert. Je mag ergens mee *ophouden*! Een persoonlijke ervaring: de eerste jaren als gymnasiast moest ik op zaterdagmorgen nog naar school. (En de docenten dus ook). Maar tijdens mijn middelbare schooljaren werd de “vrije zaterdag” ingevoerd. Een echte sabbat dus! ***Een dag waarop je van ophouden mag weten.*** Dit in tegenstelling tot slaven, die moeten doorwerken tot ze erbij neervallen. Dat was de aanpak in Egypte, dat was de aanpak in Auschwitz. Wie niet kon werken, werd direct omgebracht, wie nog kon werken, moest dwangarbeid doen tot men er letterlijk bij neerviel. Sabbat betekent vrijheid. Dat

moeten we allereerst proberen te horen met de oren van mensen *die uit Egypte bevrijd zijn, die eerst niet van ophouden mochten weten*. Dan nog het werkwoord 'heiligen'. Hier in Spanje, met z'n vele naamdagen van allerlei schutspatronen, denken we bij 'heilig' wellicht aan bijzonder vroom, of: ethisch en moreel voorbeeldig. Maar taalkundig betekent heilig: **apart gezet, afgezonderd** tot een specifiek doel. Wie de sabbat heiligt, doet er als het ware zo'n roodwit lint omheen en grenst deze dag af van de overige dagen van de week.

Letterlijk zie je dat nog in Joodse of voormalig Joodse wijken, o.a. in Amsterdam. Daar geven paaltjes aan hoever men op de sabbat mocht wandelen, een sabbatsreis ... Heiligen is dus: afzonderen, apart zetten. Een Dag Anders. Of, een variant, ooit op de poster voor een bijzondere kerkdienst: "Zondag, Zo'n Dag!"

Daarmee kom ik meteen op een mogelijk misverstand: de sabbat is *GEEN* zondag. Het is niet zo dat we dit gebod kunnen lezen met als disclaimer "Lees voor sabbat zondag". Sabbat is echt een *andere* dag van de week; beginnend op vrijdagavond, en duurt tot zaterdagavond, (in

bijbelse tijden en nog in veel culturen telt men de dagen vanaf de vooravond). Het sabbatsgebod is *aan Israël* gegeven om te onderhouden. In de rabbijnse traditie heet het: “*Niet Israël heeft de sabbat bewaard, maar de sabbat heeft Israël, – bedoeld wordt de geloofsgemeenschap – bewaard.*” Het is dus niet zo dat ‘onze’ zondag *in plaats van* de sabbat is gekomen. Voor het gelovige jodendom geldt *tot op vandaag* het sabbatsgebod. En als er iets is dat men in de joodse religieuze traditie als zegen ervaart, dan juist de sabbat die elke week als een bruid, als een koningin wordt binnengehaald. Die zelfs in de meest ellendige omstandigheden in concentratiekampen door velen in ere werd gehouden. Omdat men zich dan even *vrij* voelde, in dat ellendige slavenbestaan. De christelijke kerk, als beweging binnen het jodendom begonnen, onderhield aanvankelijk net als Jezus zelf de sabbat. En ontwikkelde *daarnaast* de gewoonte om op de *eerste* dag van de week, wat later Zondag ging heten, bijeen te komen om de opstanding van Jezus Christus te vieren. Later, in de Constantijnse tijd, groeide in de kerk de behoefte om zich af te

zetten tegen het jodendom, - de kerk bestond toen in meerderheid uit gelovigen vanuit de heidenen— en toen is men ertoe overgegaan om de zondag *tegenover* de sabbat te zetten, om daarmee de kerk tegenover de synagoge te positioneren. Maar rond de zondagsviering bleven door de tijd heen allerlei kenmerken bestaan die afkomstig zijn van de regels en gewoonten rond de sabbat. In ons vaderland vinden we dat vooral terug bij het gereformeerd protestantisme. Op zaterdag koken voor zondag, zaterdagavond het hek van het erf dicht, het grint geharkt, de haan uit het kippenhok, op zondag geen naaiwerk of verstelwerk (“een zondagse steek houdt geen week”), geen huiswerk voor school, en zomin mogelijk andere mensen voor je laten werken... Voor we daar neerbuigend over doen: in heel veel gezinnen zorgden die tradities ervoor dat de zondag een dag van aandacht en rust, ontmoeting en ontspanning was voor velen. En zo had en heeft de zondag dezelfde inhoud en betekenis als de sabbat. *Een dag waarop je van ophouden mag weten.* Nu zijn wij hier in De Hoeksteen voor het merendeel pensioengerechtigd. Werken hoeft niet meer. Maar *juist wij* weten als

geen ander dat alleen maar vrije tijd/vakantie helemaal geen zegen is. Juist wij, in deze ogenschijnlijk permanente vakantiesfeer, weten hoe belangrijk het is dat je hier zin en invulling aan je leven geeft, dat je bezigheid hebt, anders dreigen verveling, geroddel en een alcoholprobleem. Ik kan het ook omgekeerd zeggen: *Van ophouden weten wordt pas een zegen, als je ook van aanpakken weet!* Nou, en aanpakken, dat zit nog altijd heel sterk in onze westerse door het calvinisme gevormde genen. Denk aan het motto van evangelist Johannes de Heer: “beter versleten dan verroest!” Dat klinkt stoer, maar de keerzijde is dat je met deze mentaliteit ook *onnodig* en *voortijdig* kunt verslijten. Dat je een slaaf van je werk – en alles wat daarmee samenhangt – kunt worden. Ook van heel menslievend of idealistisch werk. Juist onder (ver)zorgende beroepsgroepen komt heel veel burn-out voor. Mensen die geen nee kunnen zeggen, altijd klaar staan voor anderen, onmisbaar menen te zijn, gestuurd worden door verwachtingen van anderen, of ook wel van de waardering die ze daarbij oogsten... Maar intussen

zichzelf en hun directe naaste, partner, kinderen, voorbijlopen. Ik spreek uit ervaring, ik was in mijn eerste jaren als gemeentepredikant meer getrouwd was met de gemeente dan met mijn vrouw... Ik heb ervan geleerd! Sabbat of zondag... *bottom line* is dat we niet geschapen zijn om altijd maar door te jagen. Zomin als we geschapen zijn om alleen maar een “Zwitserleven” te leiden. En nu snapt u ook waarom we dit gebod niet alleen in de versie van Exodus 20, maar ook in die van Deuteronomium hebben gelezen. Waar de motivatie *niet* is: jullie waren slaven, en nu mag je van vrijheid weten. Maar: God heeft zes dagen gewerkt, en rustte op de zevende dag. Doen jullie het nou ook zo! Je hoeft niet *meer* te doen dan de Schepper... maar ook niet per se *minder*. Het gaat om de balans. De rust komt als kroon op het werk. Zonder werk geen rust. Zonder arbeid geen ophouden. Welke dag van de week dat is, kan in de praktijk verschillen. Maar God gunt ons mensen – ongeacht welk geloof, het is net als met de zon die God laat schijnen over allen – de broodnodige rust, vrije ruimte in de tijd, voor waar je de rest van je dagen vaak niet aan toe komt: tijd voor God,

tijd voor elkaar, tijd voor jezelf, tijd voor de binnenkant. Tijd voor God, daarbij kun je denken aan zaken als: dankgebed, lofzang, zelfonderzoek, ethisch beraad, bijbelstudie. Fijn dat er een kerk is die daarvoor ook praktisch de tijd en ruimte biedt, ook hier voor ons aan de Costa Blanca al bijna tien jaar! Maar in dit gebod wordt ons ook het genot van het goede van het aardse gegund. Niet voor niets hoort bij sabbat of zondag een goede maaltijd! In het vieren van “één dag anders” mogen we een voorsmaak proeven van de vrijheid van het beloofde land, van Gods Koninkrijk, de Grote of Eeuwige Sabbat. Ook als we er zes dagen tegenaan gaan om de wereld een beetje meer op dat Koninkrijk te laten lijken, om in Gods naam iets meer gerechtigheid en humaniteit na te streven, ook als we zorgen en zwoegen voor brood op de plank en een dak boven ons hoofd, worden we er door die wekelijkse onderbreking steeds aan herinnerd dat we geen slaven zijn, zelfs niet van ons idealisme. God gunt ons vrijheid! Zoals Jezus dat in woord en daad nog eens krachtig onderstreept door die vrouw die al achttien jaar gebogen ging, - was het alleen fysiek? Of ging ze

gebogen onder regels en eisen, of onder de verwachtingen van andere mensen, of onder haar eigen strenge innerlijke rechter of zedenmeester? – op te richten en te zeggen: *juist op sabbat*, juist vandaag, mag je het weten en vieren en ervaren: je bent een geliefd mens, bestemd om opgericht en vrij te leven. IN verwachting van die grote Dag, waarop Gods vrede, zijn shalom, de aarde zal vervullen. Amen